

Rigsombudsmanden på Færøerne

2016-18 / LMJ

Endelig oversættelse af:

Lagmandens nytårstale 2017

Godaften kære færingar

“Jeg havde aldrig tidligere tænkt over, at jeg skilte mig ud fra mængden.

Men da jeg skulle deltage i en international paralympisk svømmekonkurrence, fik jeg pludselig sat betegnelsen ”handicappet” på mig.

Selvom jeg havde været bevægelseshæmmet hele livet, var det ikke før, at andre brugte ordet ”handicappet” om mig, at jeg begyndte at føle mig anderledes. Udenfor.”

Ordene tilhører svømmeren Katrin Dagbjartsdóttir Johansen. I 80’erne vandt hun flere guldmedaljer sammen med det paralympiske landshold.

At hun først som halvvoksen blev kaldt handicappet, påvirkede måske, hvordan andre så hende. Men mest af alt påvirkede det hendes selvpfattelse..

Dette har hun selv fortalt.

Dette er et eksempel på, hvordan de mærkater, vi sætter på hinanden, påvirker både andre og os selv.

Og på Færøerne har vi ofte gennem vores udtryksmåde skabt skel mellem os selv og andre.

I Klaksvíkstriden fik nogle et usynligt mærkat sat på sig: ”Femmer”. Og det blev så deres identitet.¹

Vi har også skabt skel mellem os og de mennesker, som hører til andre trosretninger end vores.

Som har bestemte efternavne.

Som bor andre steder i landet.

Som har en anden hudfarve.

Vi har ofte ladet det, som er anderledes – og i vores øjne negativt – afgøre, hvordan vi har set hinanden.

Det forhindrer samarbejde, for i de tilfælde ser vi ikke egenskaberne ved dem, vi omtaler – og de får heller ikke vist os, hvad de har at byde på.

Katrin Dagbjartsdóttir Johansen er en blandt mange færingar, der ikke trives med ordet ”handicappet”.

¹ Ordet ”fimmari” blev brugt om de 5 pct. i Klaksvík, der var imod at have nazisten Halvorsen som læge, mens 95 pct. gik ind for at bruge ham.

Rigsombudsmanden på Færøerne

Det forstår jeg godt.

Vi er jo mere end de skavanker, vi alle bærer rundt på. Mere end de ord, der bliver hæftet på os.

Og ofte siger mærkaterne, vi bruger, mere om os selv – end om dem, vi sætter dem på.

Med ord og mærkater kan vi hylde eller håne.

Vi kan give alle livets forhold karakterer. Og det påvirker holdningen her i landet.

Og holdningen påvirker vores samfund.

De seneste år er gået godt – og det er ikke kun, fordi naturen har været på vores side. Færingernes gåpåmod og vilje har vekslet de gunstige forudsætninger til fremgang.

At vi er mere end 50.000 færing, at vi har overskud på finansloven, og at der er arbejde til alle, siger noget om den positive udvikling.

Her på årets sidste aften kan vi konkludere, at 2017 blev et fortrinligt år.

Vi har derfor al mulig grund til at vælge de smukke ord, når vi omtaler vores land – og hinanden.

Men det gør vi imidlertid ikke.

Vores debatter skaber ofte kløfter.

”Kontorshavn”. Produktionsfærøerne.

Homofober. LGBT-koalitionen.

Cafelattermødre i Tórshavn. Skipperfruer i bygderne.

Det er os mod dem, og dem mod os.

Vi klæber mærkater på hinanden – og tager stilling til disse mærkater, i stedet for personerne, de sidder på.

Men ... vi er kun 50.000 mennesker på Færøerne. Vi har ikke råd til at dele os op i ”os” og ”dem”.

I det store billede er der jo kun én gruppe på Færøerne – og det er ”os”.

Alle.

50.000 individer med forskellige livsværdier og synspunkter.

Selvfølgelig skal vi alligevel kunne være uenige – og kunne debattere.

Uenigheder er drivkraften i demokratiet, og en livlig og til tider hård diskussion er en grundlæggende del af det at opbygge et samfund.

Og vi er ofte uenige. Om fiskeri. Om sygehusvæsenet. Om overenskomstforhandlinger. Og om pension.

Rigsombudsmanden på Færøerne

Nogle trækker i den ene retning, og andre trækker i den anden retning – men udvikling sker jo aldrig lineært.

De gamle færøske vardestier er et godt eksempel på, at vejen frem må sno sig i forskellige retninger, for at ALLE kan følge med.

Ikke bare dem, som har flest kræfter. Som er modigst. Eller som er mest stedkendte.

Netop derfor står varderne ikke i en lige linje.

Det handler om, at alle skal nå i mål.

Og i overført betydning er det den saglige debat, som skubber vores samfund fremad.

Desværre ser vi både bagtalelser og sårende mærkater i debatten. Særligt på de sociale medier viser det sig at være nemt at skrive ord, som vi aldrig havde sagt ansigt til ansigt.

Vi må blive bedre til at være uenige. Til at tage udgangspunkt i hinandens udsagn snarere end i mærkaterne.

For selvom vi er uenige – eller måske især, *når* vi er uenige – bør vi tale ordentligt.

Biblen minder os flere steder om at vælge vores ord med omhu.

Jakobsbrevet fortæller, at tungen er en ild. Og Paulus minder os om, at: *Jeres tale skal altid være vindende, krydret med salt.*

Det er vanskeligt. Men vigtigt.

For når folk taler om ”grådige skibsredere”, glemmer de, at de ofte har banet vej, skabt arbejdspladser, store indtægter og har doneret enorme pengebeløb til gode formål.

Og når folk taler om ”de misundelige offentligt ansatte”, glemmer de, at uden den offentlige sektor, var der ikke noget samfund overhovedet. Uden skoler, sygehuse og veje, havde erhvervslivet haft betydeligt dårligere kår.

Dette er et eksempel på splittende tale.

For hvad er vigtigst – at fiske eller at operere?

Det kan man ikke afgøre. Vi har brug for begge dele. Stoppede fiskeren, ville det ramme lægen. Stoppede lægen, ville det ramme fiskeren.

Og Katrin Dagbjartsdóttir Johansens ord bør være os en påmindelse.

Mærkatet, som andre satte på hende, påvirkede hende. Fik hende til at føle sig udenfor. Satte hende i en kasse, hun ikke følte sig hjemme i.

Selv kender jeg også til både mærkater og kasser.

Når jeg er i Tórshavn, er jeg ”en af dem fra Klaksvík”, men ”en af dem fra Tórshavn”, når jeg er i Klaksvík.

Rigsombudsmanden på Færøerne

Jeg startede som meget ung med at arbejdede med fisk, men jeg endte som akademiker.

Ingen af os passer ned i kun én kasse. Ingen er kun ét mærkat.

Det ved vi.

Men de simple kasser og mærkater gør det nemmere at trække grænser op mellem os og dem, vi ikke er enige med.

Det gavner ingen.

Vi må tale folk ind i fællesskabet i stedet for ud af fællesskabet.

Men at knuse fællesskabet er netop formålet med begreber som ”fake news” og ”alternative fakta”.

I 2017 har verden vænnet sig til disse begreber. Og nu trækker vi bare på skuldrene, når usandheder bliver afsløret.

Den udvikling bør vi gå imod. Vi skal hellere bygge på sandheden. Ærligheden. Og sammenholdet.

For når disse værdier tilsidesættes, bliver det svært at stå sammen. At enes.

Og som en forleden dag sagde i spøg: ”På Færøerne handler det ikke om at opnå bred enighed – men om at opnå bred uenighed.”

Andre steder kommer koalition og opposition jævnlige op af kløfterne, lægger stridigheder og smålighed fra sig og nærmer sig frygtløst modparten, for at opnå varige aftaler.

Selvom de ikke får alt det igennem, så er det deres ansvar at skabe trygge rammer for samfundet.

Hellere tage ansvar for noget, som ikke er fuldkomment, end ikke tage ansvar for noget overhovedet.

Herhjemme går hangen til at opretholde partiskellene desværre ofte forud for viljen til at opnå enighed. Og her er vi alle skyldige.

Debatniveauet medfører en ofte uskøn larm.

Jeg har også en fornemmelse af, at færingerne er trætte af skyttegravskrigen.

At billedet for de fleste er mere farverigt end blot sort/hvidt.

For det er selvfølgelig ikke sådan, at alt, som en koalition gør, er dårligt.

Eller at alt, som en opposition foreslår, er ubrugeligt.

Oftentimes er det småting, der skiller parterne.

Jeg håber, at vi – alle sammen – vil tage os sammen.

At vi oftere mødes på midten og bygger permanente varder.

Rigsombudsmanden på Færøerne

En sådan varde bliver folkeafstemningen om forfatningen, som er sat til at finde sted i 2018.

For første gang kan vi i fællesskab vedtage vores eget demokratiske grundlag.

Formålet med forfatningen er at finde frem til det, vi er enige om, frem for blot at skændes om det, vi er uenige om.

Vi er jo enige om det meste.

For eksempel om, at det på Færøerne er færingerne, der bestemmer.

At folket skal spørges i vigtige sager.

Om at børn skal vokse op under trygge forhold, og ældre skal have værdige kår.

Forhåbentlig kan vi tale fattet sammen og finde det, der forener os.

Vi har også mange blandt os, som dagligt forener os og bygger broer. Imellem rig og fattig. Imellem områder i landet. Imellem tilflyttere og færinger.

Foreninger og færinger, som hurtigt kommer med det positive ord og den hjælpende hånd.

Det så vi eksempelvis, da Varðin Pelagic brændte.

Redningskorps, virksomheder, myndigheder og privatpersoner gik sammen for få bugt med branden og hjælpe, da folk flygtede fra hus og hjem.

Fra hele Færøerne blev der vist ægte medfølelse.

Og Varðin Pelagic viste først ydmyghed og taknemmelighed – men siden satte de også ord på modet og håbet om at rejse sig igen fra de forkullede rester.

Det var fællesskab, når det er bedst. Når vi bliver til en stærk enhed og støtter hinanden.

Lad os minde hinanden om det i hverdagen.

Den enkelte har brug for fællesskabet, og fællesskabet har brug for den enkelte.

Nu, hvor vi kun er få timer fra det nye år, er tiden kommet til at dvæle ved det, som ligger bag os og det, som kommer.

Sætter vi kursen mod større splittelse og ødelæggelse?

Mellem hovedstadsområdet og resten af landet.

Mellem de offentligt ansatte og de privatansatte.

De konservative og de liberale.

Eller vælger vi kursen, hvor vi forenes og prøver at forstå hinanden?

Rigsombudsmanden på Færøerne

Og hvor vi som minimum værdsætter hinanden?

For respekten – eller manglen på samme – påvirker jo også den næste generation.

Og næste år, når vi sætter fokus på børnenes sprogudvikling, så lad os huske på, hvor tidligt de små begynder at gentage de ord og mærkater, vi så uovervejede slynger ud.

Kære færingers.

For nogle er tiden, der går, nådig, fordi den langsomt tager os væk fra det, som gør ondt.

For andre er den nådesløs, fordi den langsomt fører os hen imod det, vi frygter.

Men tiden har vi ikke magt over.

Vi afgør alene, hvordan vi bruger den begrænsede tid, vi er blevet tildelt.

Mit håb er, at vi i det kommende år vil stå sammen som fællesskab, i stedet for at splitte os op i grupper.

At vi er hurtigere med de positive ord.

Og at vi husker på den store indvirkning, som vores ord har – både på dem, vi forsøger at ramme, dem, der lytter – og ikke mindst på os selv.

I en tid, hvor vi har alle tænkelige muligheder, bør vi først og fremmest være sandfærdige. Retskafne. Og søge sammenholdet.

Også når vi er uenige.

Godt nytår, kære færingers.

Gud velsigne Færøerne.

Aksel V. Johannesen

Lagmand